

DE OUD-KATHOLIEK

TIJDSCHRIFT VOOR DE OUD-KATHOLIEKE KERK VAN NEDERLAND

BEKORING

THEMA

- 3 COLUMN: 'LEID ONS NIET IN BEKORING!'
FRANS BOSSINK
- 4 BEKORING IN HET ONZE VADER
MARCO DERKS
- 7 WAAR VERLANGEN OVERGAAT IN
VERSLAVING
LISA BAKKER
- 12 BEPROEF ONS NIET
ANDRIES GOVAART
- 14 TAAL:
VAN BECORINGHE TOT BEKORING
JOHANNES VAN RIESSEN
- 16 FILMRECENSIE:
LIEFDE IN EEN NONNENKLOOSTER
LISA BAKKER

EN VERDER

- 10 MARIA MAGDELENA: DE VROUW DIE JEZUS
WILDE ZALVEN
MARIAN GEURTSSEN
- 18 DE BÈBEL OP ZE HAAGS
JURY SMIT
- 21 BOEKBESPREKING:
EEN PROTESTANTSE KIJK OP EEN BIJNA
KATHOLIEK ONDERWERP
WILLIEN VAN WIERINGEN
- 22 KLEUR GEVEN AAN DE WERELD
TEWIN VAN DEN BERGH
- 23 EVEN VOORSTELLEN... EN BEDANKEN

Bekoring

Tsja, die bekoring toch... We spraken er tijdens redactievergaderingen indringend over. Daarop ging elk zijns of haars weegs, en dat is te zien in de artikelen hierover in dit nummer. Speels gaat Frans Bossink te werk, daarbij niet verhelend dat bekoring je ook flink op het verkeerde been kan zetten. Marco Derks analyseert dit woord in het Onze Vader. Want we bidden nu 'leid ons niet in beproeving', maar het vertrouwde woord 'bekoring' blijkt taai. En bekoorlijk. Al is bekoord worden niet altijd even mooi. Het kan je zelfs gevoelens van onmacht geven. Ook Lisa Bakker ontdekt dat bekoring minder prettige kanten heeft. Zo praat ze met een arts en een hulpverlener in de verslaafden-zorg. En ze ondervindt dat het uitbeelden van bekoring in een film zelfs averechts kan werken....

Wat we nu aan moeten met die bekoring? Johannes van Riessen plaatst het woord in een katholieke traditie en helpt het te ontleden. Dan blijkt het naast zijn betekenis van 'verleiden' of 'op de proef stellen' ook verwant te zijn met woorden die 'kiezen' of 'keuren' aanduiden. En dat geeft hoop. Zo vindt een bekoring altijd een ankertje. En kan ze ook mooi zijn. Kun je dan het gambiet nog weigeren? Wie weet geeft Marian Geurtsen aanzetten. Maria Magdalena immers was traditioneel bekoorlijk. Maar ze was zoveel meer dan dat. Zoals er zoveel meer is dan bekoring. Zijn de Bijbelverhalen, zoals Margot. C. Berends die hervertelt in volks Haags bijvoorbeeld niet gewoon ontwapenend?

Leid ons in bekoring!

Op zijn enerverende tocht van het verwoeste Troje naar zijn thuiseland Ithaka komt Odysseus met zijn scheepsmaten langs de eilandjes van de Sirenen. Gevleugelde 'femmes fatales' zijn het, die de stoere binken proberen te betoveren met hun gezang, zodat die zich op de rotsen te pletter varen. Odysseus doet aan risicocalculatie. Hij laat zich aan de mast vastbinden en beveelt zijn mannen om wasbolletjes in hun oren te doen en hard door te varen. Als dan de Sirenen met hun verleidelijke zang beginnen, kronkelt onze held aan de paal en roept buiten zinnen naar zijn mannen dat ze moeten omkeren. Maar nee, zij horen niets en roeien door. En als het gezang wegsterft en Odysseus uitgeteld tot zichzelf komt, zijn ze veilig. O, leid ons in bekoring, maar behoed ons voor de gevolgen! Odysseus wist wat hij wilde.

Bekoring lijkt zo alleen iets voor sterke karakters. De kerk daarentegen is zich altijd meer bewust geweest van de zwakte van het vlees. En dan gaat het trouwens niet zozeer over erotisch, maar eerder over wat bij alle aantrekkelijkheid toch onze relaties ontmenselijkt. Want ja, hoeveel sterker is (voor mij althans) de verleiding om een ongevaccineerde te veroordelen dan om het – ongetwijfeld moeilijke – gesprek te zoeken? Of om voor het korte-termijn-eigenbelang naar de mazen in de maatregelen te speuren dan om me naar de geest ervan te gedragen? Spelen met vuur is spannend, maar voor je het weet staat er meer in de fik dan je wilt. Dan maar beter geen vuur en geen spel? Dat is ook weer een beetje saai. Al is Ithaka de bestemming, zonder mooie levensreis gaat er weinig bekoring van uit, denk ik met de dichter Kavafis.

De mystiek en de kunst slaan een brug over deze schijnbare tegenstelling. Bloed-mooie Maria's, sensuele Sebastiaans en Jezus die ons 'kust met de kussen van zijn mond' (Bernardus van Clairvaux) spreken de zinnen aan en richten die dan verder op de geloofsweg. O, leid onze bekoring naar het ware leven!

Toen ik laatst de deur van onze pastorie uitstapte, viel mijn oog op een fraaie fietser aan de overkant. Een aantrekkelijke man, type 'homme fatal'. Uit het Midden-Oosten zo te zien, dus zal wel moslim zijn, dacht ik, niet heel bewust. Twee seconden later sloeg hij ter hoogte van de kerk driemaal een kruis. Oeps, dacht ik, en ik schoot in de lach om mezelf. Bekoord, betrapt en met zachte hand tot de kern gebracht.

FRANS BOSSINK

BEKORING IN HET ONZE VADER

‘Leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van het kwade.’

Die woorden spreken wij uit wanneer wij het Onze Vader bidden. Maar wat houdt die bekoring in? En waarvan moeten wij verlost worden?

MARCO DERKS

‘Bekoring’ – het is een bekoorlijk woord, vind ik. Zodra ik het hoor of zelf in de mond neem, begint het te kriebelen. Ik word nieuwsgierig: Wat zou er allemaal te bekoren zijn? Het lijkt een beetje op wat er gebeurt als iemand zegt dat je niet aan een roze olifant moet denken. Dan denk je meteen maar aan één ding: een roze olifant. Dus als ik bid: ‘Leid ons *niet* in bekoring’, dan heb ik mezelf eigenlijk al zo’n beetje in de nesten geboden!

‘Bekoring’ is het woord dat in katholieke versies van het Onze Vader gangbaar was en deels nog is. Sinds een paar jaar worden rooms-katholieken in Nederland en Vlaanderen geacht van ‘beproeving’ te spreken, het woord dat we ook tegenkomen in de Nieuwe Bijbelvertaling (2014/2021). Aangespoord door het woord van de Statenvertaling (1637) of de NBG-vertaling (1951) bidden veel protestanten dat zij niet in ‘verzoeking’ worden geleid. Dat klinkt en voelt toch weer anders. Zouden protestanten voor andere verleidingen een zwak hebben dan katholieken?

Hoewel ik de verleiding wil weerstaan te veel in woordspelletjes te vervallen, denk ik dat het geen kwaad kan als we ons wat verder verdiepen in de betekenis van deze woorden. Om te begrijpen waar we om vragen, moeten we kijken naar hoe het hele Onze Vader is opgebouwd. Nadat we, in navolging van onze lieve Heer, God als onze Vader hebben aangeroepen, spreken we drie beden uit die bij elkaar

horen: dat Gods Naam geheiligd wordt, dat Gods koninkrijk komt en dat Gods wil geschiedt. Zo gaat dat in de hemel en daarvoor danken wij God; zo zou het wat ons betreft ook op aarde mogen gaan en daarom bidden wij.

BROOD EN VERGEVING Wij van de aarde bidden daarna om drie dingen die wij dringend nodig hebben: vervulling van onze behoeften (‘dagelijks brood’), vergeving van onze schulden en verlossing van het kwade. Het is belangrijk te zien dat dit drie *verschillende* dingen zijn. Drie verschillende manieren waarop wij ons tot God kunnen verhouden. En drie manieren waarop God God voor ons kan zijn. Laat ik beginnen met iets te zeggen over de *tweede bede*. Want met zonde en schuld hebben velen een complexe relatie. Deze woorden associëren veel mensen met de duistere kant van de kerk. En voor sommige ex- of niet-gelo-

‘ZONDE EN SCHULD ZIJN LASTIGE WOORDEN’

vigen heeft de kerk geen andere kant dan die duistere. In vroegere tijden of in andere kerken stond of staat ‘de zondigheid van de mens’ centraal. Veel van wat mensen doen en ervaren wordt dan in dat licht geplaatst. Je bent dan bovenal zondig en schuldig, en God is een straffende God of een God die al mopperend

Jheronimus Bosch, Tuin der Lusten, middenpaneel

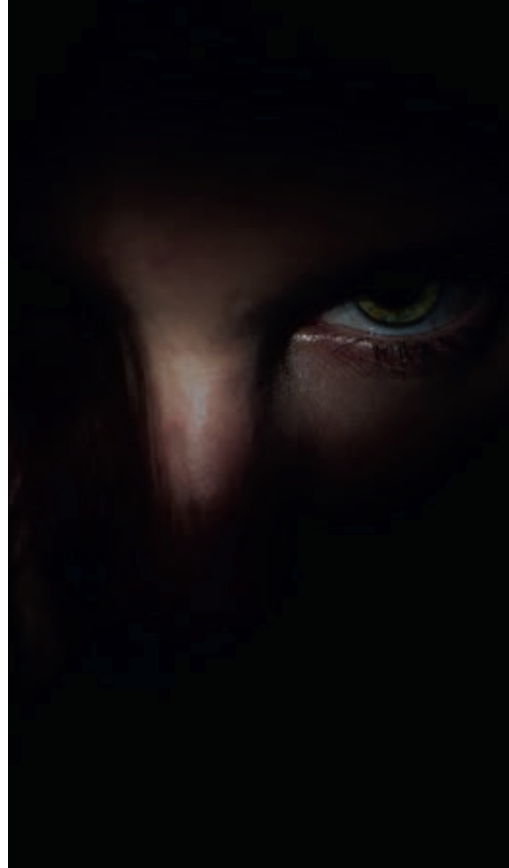

vergeeft. Vaak werden hierdoor verlangens als zondig bestempeld, die we ook anders kunnen duiden.

VOL, VRIJ EN VROLIJK In de eerste bede van deze drie bidden we om ‘ons dagelijks brood’. Daarmee benoemen we onze menselijke behoeften. Die gaan verder dan voeding of het spreekwoordelijke brood op de plank: we hebben evenzeer behoefte aan liefde en vriendschap, seksualiteit en intimiteit, een veilige omgeving en het gevoel dat we ertoe doen. Ook gaat het hier niet slechts om het minimum dat je nodig hebt om in leven te blijven, maar ook om die dingen die het leven vol, vrij en vrolijk maken. Voor al die dingen zijn we als schepsels afhankelijk van de God die ons geschapen heeft en blijvend voor ons zorgt.

Dan bidden we om vergeving van onze schulden, de al genoemde tweede bede. Die vergeving kun je allereerst vragen aan degene die jij kwaad gedaan hebt. Je zou dan echter kunnen denken dat dit vooral iets is tussen jou en die ander. Wat heeft God daarmee te maken? Waarom zouden we God om vergeving moeten vragen? Toch kan God op verschillende manieren hierbij betrokken zijn: het kan zijn dat God in jouw geweten werkt en je zo ter verantwoording roept. Het kan dat je tijdens het bidden van het Onze Vader je opeens bewust wordt van wat je iemand aangedaan hebt. Maar bovenal kun je God gewaarworden in die ander die jij gekwetst hebt en zo beseffen dat je niet om die ander heen kunt en wilt. Zo kan een verlangen naar vergeving ontstaan.

BEVRIJDEND BIDDEN In het de derde bede bidden we dat God ons niet in bekoring leidt maar ons verlost van het kwade. Sommigen vatten deze derde bede op als een variant op de tweede: eerst vragen we God om vergeving voor de dingen die we verkeerd hebben gedaan en daarna vragen we God om te voorkomen dat we verkeerde dingen gaan doen. Helemaal

‘DEZE BEDE VERWOORDT ONZE ONMACHT’

onjuist is dat niet, maar in de derde bede gaat het denk ik vooral om iets anders. Hier verwoorden we niet zozeer onze (toekomstige) schuld, maar vooral onze (huidige) onmacht. Als je als kind te weinig liefde hebt ervaren, dan kun je ongezonde mechanismen hebben ontwikkeld om daarmee om te gaan. Je trekt je bijvoorbeeld terug als iemand iets zegt dat jou pijn doet. Of je wordt juist boos en agressief. Het zijn beschermingsmechanismen waarmee je anderen op afstand kunt houden, zodat ze jou niet kunnen kwetsen. Zo reageren is verleidelijk – bekoorlijk dus – want het lijkt aanvankelijk te werken. Maar je sluit je zo ook af voor de liefde die je van de mensen om je heen kunt ervaren. Zelfs van mensen die jou eerder

bedoeld of onbedoeld hebben gekwetst. Dit soort mechanismen kunnen zich ontwikkelen tot kwade machten die je leven beheersen en waar je zelf weinig of geen grip op hebt. Doordat we God bidden om ‘verlossing van het kwade’ kan Hij iets van bevrijding in je leven in gang zetten.

MACHTEN Naast de eigen persoonlijke kwade machten die ons in de weg zitten, zijn er ook machten die hele gemeenschappen of samenlevingen domineren. ‘De economie’ bijvoorbeeld. Heel veel dingen die we doen – individueel of als samenleving – zijn erop gericht ‘de economie draaiende te houden’. We plukken de vruchten van ‘de economie’ of hopen ooit meer van die vruchten te mogen plukken. Het in alles nastreven of bevorderen van economische groei is verleidelijk – bekoorlijk dus – want het lijkt aanvankelijk veel op te leveren. Maar waarom doen we dat eigenlijk? Waarom beschouwen we economische groei per definitie als iets positiefs? De macht van ‘de economie’ of het economisme kan ons verblinden voor wat echt van waarde is.

Deze machten kunnen zo sterk zijn dat er geen ruimte meer is voor onze werkelijke behoeften. Ze kunnen ons gedrag zodanig beïnvloeden dat we anderen beschadigen of benadelen. Ze kunnen ons leven beheersen en ons onze werkelijke vrijheid ontnemen.

‘Leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van het kwade.’ Met die woorden drukken we een gevoel van machteloosheid uit. We herkennen en erkennen dat een hogere kwade macht ons in de greep kan houden en we zeggen: ik wil me hier niet langer door laten leiden. Met het uitspreken van dit gebed zetten we de bevrijding uit deze macht in gang.

Verder lezen

Ruard Ganzevoort, *De rol van het bidden*. Zoetermeer: Boekencentrum, 1997. Voor dit artikel zijn met name pp. 68-86 geraadpleegd.

Sabine Zwart

Nieke Sindram

WAAR VERLANGEN OVERGAAT IN VERSLAVING

‘Heeft u wat geld voor me mevrouw?’ ‘Een kleinigheidje voor een slaapplek meneer?’ Wie in een stad woont, komt deze vragen van mensen die op straat leven regelmatig tegen. Soms geef je wat, soms ook niet, want ‘ach, hij of zij gaat er toch vast drugs van kopen.’ Maar verslaving gaat over meer dan de junkies op straat, vertellen Sabine Zwart en Nieke Sindram, beiden met ervaring in de verslavingszorg. Lisa Bakker sprak met hen.

LISA BAKKER

Verslaving komt voor in alle lagen van de bevolking en iedereen kan ermee in aanraking komen. Om de meest uiteenlopende redenen kunnen mensen afhankelijk worden van verdovende middelen.

Sabine Zwart is verpleegkundige in de verslavingszorg en weet hier alles van. Ze heeft jarenlange ervaring met het behandelen van verslaafden. Ze kwam er tijdens haar studie verpleegkunde terecht: ‘Ik dacht eigenlijk dat ik terecht zou komen in het ziekenhuis, maar na daar te hebben gewerkt dacht ik: hier word ik niet gelukkig van. Ik wil graag samenwerken als team. Dat vond ik terug in de psychiatrie en later ook in het huis van bewaring. Daar kwam ik toen in aanraking met verslaving en zo koos ik voor mijn laatste stage in de verslavingszorg. Toen ben ik daar eigenlijk nooit meer weg gegaan.’

Ook voor Nieke Sindram was de verslavingszorg een onderdeel van haar studie. Na haar opleiding tot basisarts besloot ze om een master filosofie te gaan doen. Haar afsluitende thesis had als hoofdvraag: ‘In hoeverre zijn mensen verantwoordelijk voor hun eigen verslaving?’

Nieke Sindram is een jonge arts, woonachtig in Amsterdam. Ze vertelt enthousiast. ‘Ik heb gewerkt op een detoxafdeling, dat is een plek waar mensen komen die verslaafd zijn aan een middel waarvan het gevaarlijk is om er zomaar zelfstandig mee te stoppen. Bijvoorbeeld mensen die veel alcohol gebruiken, bepaalde kalmeringspillen of morfineachtige preparaten, zoals heroïne.’

WEER MENS WORDEN Sabine over het werken op een detoxafdeling: ‘Mensen komen bij ons binnen en kunnen bij ons blijven tot zes weken, daarna moet een andere behandelaar het overnemen.’

Maar die eerst weken zijn cruciaal, vertelt ze. Dat is het moment dat mensen ontwennen van het middel dat ze gebruiken en dat gaat niet altijd zonder slag of stoot. ‘In die week of drie weken, dat ligt er maar net aan hoe lang ze bij ons zijn, gaan ze weer van alles voelen. Ze gaan weer helder denken en dan ga je dus de start maken met de vraag: “Wat wil je nou zelf?”’

‘De middelen worden vaak gebruikt om een bepaald gevoel te dempen. Stop je met gebruiken, dan komt alles weer naar boven. Oud verdriet dat er nog zit of oude problemen. Maar niet alleen dat gebeurt, mensen gaan ook weer iets aan hun uiterlijk doen, iets waar ze tot dan toe niet echt mee bezig waren. Ineens willen ze dan bijvoorbeeld weer graag een keer naar de kapper.’ Kortom: Sabine ziet mensen weer mens worden. Met gevoelens en emoties, met familie die langskomt op bezoek, een mens die er graag weer netjes uit wil zien.

IN HET BEGIN Maar hoe kan het dat mensen zich zo kunnen verliezen in een verslaving? Waarom kun je niet gewoon nee zeggen? Iedereen drinkt weleens een biertje of een wijntje, maar van een verslaving is dan niet meteen sprake. Waarom raken sommige mensen wel verslaafd en andere mensen niet? En is het eigenlijk wel je eigen schuld als je verslaafd raakt? Met deze vragen heeft Nieke zich beziggehouden tijdens het schrijven van haar thesis en tijdens haar werk.

‘In het begin van een verslaving gaat het voornamelijk over het zoeken naar iets leuks. Een positief hedonistisch effect creëren. Maar doordat een middel veel gebruikt wordt, neemt het effect snel af en dan komen er ontwenningsverschijnselen. Dus dan gebruik je niet meer omdat je dat positieve effect graag wil, maar om de negatieve kanten van de ontwenning niet meer te voelen. Of omdat je het gevoel krijgt dat je niet meer zonder kan.’ ‘Verslaafd worden, daar hebben mensen

meestal niet zo veel invloed op. Ze kunnen pas invloed uitoefenen op hun eigen verslaving als ze weten hoe dat moet en dat kan pas als je behandeling daarvoor hebt gevolgd.’ Sabine beaamt dit. ‘Niemand gebruikt voor de eerste keer drugs met het idee om lekker verslaafd te worden.’

VERANTWOORDELIJKHEID De verantwoordelijkheid die wordt neergelegd bij een verslaafde is datgene wat Nieke interesseerde. ‘Het is een makkelijk argument om te zeggen dat iemand op een bepaald punt “nee” had moeten zeggen en dat hij, als hij dat niet doet, daar zelf verantwoordelijk voor is.’ Want wat is verantwoordelijkheid eigenlijk, en wanneer kun je daarop aangesproken worden? Met het

filosofische begrip verantwoordelijkheid ging Nieke aan de slag in haar thesis. ‘Er zijn twee voorwaarden voor verantwoordelijkheid. In de eerste plaats is dat de controlevoorwaarde: je moet namelijk controle kunnen hebben over je daad. En de tweede

‘ZIJN MENSEN VOOR HUN VERSLAVING VERANTWOORDELIJK?’

voorwaarde is dat je moet weten wat die daad behelst en wat de consequenties zijn, een kennisvoorwaarde. Pas als je aan deze twee voorwaarden voldoet, kun je zeggen dat je de verantwoording draagt voor een situatie.’ Het verslaafd raken is volgens Nieke dus niet altijd je eigen verantwoordelijkheid. ‘Er spelen zo veel meer zaken mee dan alleen maar ja of nee kunnen zeggen in een situatie waarvan je de consequenties niet kunt overzien...’

HOE VERDER? Afkicken is niet niks. Nieke heeft het jarenlang van dichtbij meege maakt en voor Sabine is het dagelijkse kost: zorg verlenen aan mensen die dit proces doorlopen. Anders dan alleen de lichamelijke kant van de mens, gaat verslaving ook over de mentale kant. Zorg wordt dus geboden aan de gehele mens.

‘Hulp vragen is erg moeilijk, vooral als je een verslaving heel goed verborgen weet te houden,’ vertelt Sabine. ‘Kijk, bij alcohol ga je het op een gegeven moment ruiken, maar als jij je afspraken met andere mensen nog nakomt en je kunt je werk nog doen, kun je het lang geheimhouden.’

Sabine vertelt over het middel oxycodon, dat een heel sterke pijnmedicatie is. ‘Het lijkt dan net alsof mensen gewoon om de zoveel tijd hun medicijn nemen, maar op het moment dat ze het niet meer slikken, worden ze heel ziek. Daardoor ontstaat er een vicieuze cirkel.’

Kans op genezing is er in de verslavingszorg zeker, maar dat is erg moeilijk, vooral omdat een patiënt ook zelf hard aan het werk moet. Het belangrijkste is het weerstaan van hun verslaving.

VERSLAVINGSVERLANGEN Nieke vertelt hoe zij omgaat met het behandelen van patiënten in de kliniek. ‘Je moet mensen leren dat de *craving*, de drang naar het gebruik, ook ooit weer over gaat. Dat is onderdeel van de behandeling. Veel verslaafden denken dat die *craving* alleen maar weggaat als je je middel weer gaat gebruiken, vooral omdat ze nooit iets anders hebben meegemaakt. Ze weten niet wat er gebeurt op het moment dat je niet toegeeft aan de drang om weer te gebruiken.’ Het werk heeft nog steeds haar hart. ‘De patiënten met wie ik werkte hadden veel maatschappelijke problemen, kwamen uit de gevangenis, hadden geen groot sociaal

netwerk of een miserabele woning. Deze mensen hadden niet veel meer om voor te leven, een gebrek aan doel in het leven. Het moment dat je hen doet inzien dat ze heel veel zélf in de hand hebben en ze een doel in het leven geeft, zoals vrijwilligerswerk of het nemen van een hond, kan deze invulling zo belangrijk zijn dat de leegte die achter een verslaving zit, wordt opgevuld.

‘Terugval hoort er overigens gewoon bij. Fietsen heb je ook niet in een keer geleerd.’ Sabine beschrijft de veilige ruimte die ze als team proberen te creëren. ‘Op het moment dat mensen met een verslaving hulp hebben

‘TERUGVAL HOORT ERBIJ’

gezocht en in de kliniek zitten, hoeven ze even niks. Ze zijn los van de situatie die de verslaving heeft gebracht, geen werk, geen druk gezin. Dat zorgt ervoor dat ze alle ruimte krijgen om de eerste stap in het afkicken te zetten.’

DE KRACHT VAN ELK MENS Volgens Sabine heeft elk mens het in zich om van een verslaving af te komen. ‘Ik denk altijd: iedereen heeft problemen, ongemakken of verliezen waar je mee moet zien om te gaan. De een doet dit door te sporten, de ander door te gebruiken. Wat betreft die tweede groep: gelukkig zie ik veel mensen die echt stappen willen gaan zetten om van hun verslaving af te komen. Dat laat zien hoe ontzettend sterk de mens eigenlijk is.’

We kunnen niet spreken van het stereotype beeld van de junkie op straat die door zijn eigen keuze verslaafd is geraakt. Iedereen kan verslaafd raken, zo stellen zowel Nieke als Sabine, maar iedereen heeft het ook in zich om de verslaving te kunnen overwinnen. Een gezonde manier van omgaan met tegenslag is daarbij cruciaal.

MARIA MAGDALENA: DE VROUW DIE JEZUS WILDE ZALVEN

Maria Magdalena wordt in de kunstgeschiedenis meestal afgebeeld als de vrouw met de zalfpot. Zij is immers de vrouw die Jezus zalfde. Tenminste, dat denken we. Maar wanneer heeft zij Jezus dan gezalfd?

MARIAN GEURTSSEN

Beelden kunnen zich zo sterk hechten in ons geheugen, dat we denken dat ze waar zijn. Maar wanneer heeft Maria van Magdala volgens de evangeliën Jezus gezalfd? We laten ons leiden door de teksten zelf. In drie van de vier evangeliën komt de naam van Maria Magdalena pas voor het eerst voor onder het kruis (Marcus 15,40; Matteüs 27,55; Johannes 19,25). Samen met andere vrouwen, wanneer de mannelijke leerlingen zijn gevlucht, blijft zij Jezus trouw tot in de dood. Tegelijk melden de evangelisten dat de vrouwen Jezus al vanuit Galilea zijn gevolgd en hem hebben gediend. Maria Magdalena hoort dus bij de leerlingen die het langst met Jezus optrekken. Haar naam verwijst naar de stad Magdala aan het meer van Galilea, waar Jezus zijn openbare optreden begon en de apostelen geroepen heeft. Zo wijdt Lucas al eerder een korte alinea aan de vrouwen die hem volgen: 'enkele vrouwen die van boze geesten en

ziekten genezen waren – Maria van Magdala, uit wie zeven demonen waren weggegaan, Johanna de vrouw van Chusas, een hoge beambte van Herodes, en Susanna – en nog vele andere vrouwen, die hen uit eigen middelen onderhielden' (Lucas 8,1-3). Lucas gebruikt het Griekse woord *diakonein*, dat dienstbaar zijn betekent in de brede zin. Het lijkt mij dat we de vrouwen tekortdoen als we hen de rol van cateringmedewerksters voor een rondtrekkend mannengezelschap toebedelen. Het woord *diakonein* heeft de betekenis van dienstbaar zijn aan Jezus: net als de mannen zijn deze vrouwen leerlingen van Jezus.

DE EERSTE VAN DE VROUWEN Op paasmorgen gaat Maria met andere vrouwen naar het graf met kruiden om Jezus' lichaam te balsemen (Marcus 16,1-8, zie ook Matteüs 28,1 en Lucas 23,55–24,12). Zij treffen het graf leeg, en een engel vertelt hun dat Jezus die ze zoeken verzezen is. De namen van de vrouwen met wie Maria Magdalena naar Jezus' graf gaat, verschillen in ieder van de evangeliën. Marcus noemt drie vrouwen, volgens Matteüs waren er twee. Lucas noemt weer andere namen 'en de overige vrouwen die bij hen waren'. Uit deze verschillende opsommingen blijkt dat er meer vrouwen belangrijk waren onder de volgelingen. Maar steeds staat Maria Magdalena voorop: zij is de eerste van de vrouwen. In de versie van Johannes ten slotte is Maria

Magdalena alleen wanneer zij naar het graf gaat (Johannes 20,1-18). Hier beschrijft Johannes de intieme ontmoeting van Maria Magdalena met de Opgestane. Maria Magdalena is een stap voor op alle mannen, zou je kunnen zeggen: ze was het eerste bij het graf, ze zag als eerste de Opgestane en ze kreeg als eerste de opdracht om de verrijzenis te verkondigen – waarmee Jezus haar aanstelde als apostel van de apostelen.

DE ZALVING IN BETANIË Het is niet moeilijk te zien dat Maria Magdalena op dit moment Jezus niet gezalfd kan hebben: weliswaar zijn de vrouwen met kruidenbalsems gekomen, maar er is geen lichaam dat ze kunnen zalven. Maar had Maria dan Jezus niet al eerder gezalfd? Gaat het verhaal over de zalving van Jezus eerder in de evangeliën niet over Maria, zoals de traditie zegt? Inderdaad is er in alle evangeliën een verhaal waarin Jezus door een vrouw gezalfd wordt. Net als voor de scène bij het graf geldt ook hier dat iedere evangelist een eigen versie geeft. Bij Marcus en Matteüs gebeurt de zalving van Jezus in Betanië, in het huis van Simon van Cyrene, niet ver van Jeruzalem vandaan (Marcus 14,3-9 en Matteüs 26,6-13). Beide evangelisten leggen de focus op de kostbare olie die hier vergoten wordt, de apostelen die protesteren, en Jezus die de apostelen tot de orde roept: 'Bij voorbaat heeft zij mijn lichaam

gezalfd met het oog op mijn begrafenis' en 'waar ook ter wereld het evangelie verkondigd wordt, daar zal ook ter herinnering aan haar verteld worden wat zij gedaan heeft' (Marcus 14,8-9). Ondanks Jezus' woorden blijft de vrouw bij Marcus en Matteüs naamloos. Uit de plaatsing van het verhaal van de zalving vlak voor het laatste avondmaal en het lijden, sterven en verrijzen, blijkt de theologische betekenis: het verhaal wijst vooruit naar wie Jezus is, namelijk de Gezalfde van God.

WELKE MARIA? Lucas stelt een andere betekenis centraal in het verhaal van de zalving. Hij haalt het weg uit de context van het lijdensverhaal. Van de vrouw (ook hier zonder naam) maakt hij een zondares die Jezus' voeten wast, droogt met haar haren en daarna zalft (Lucas 7,36-38). Hier staat niet de koninklijke zalving van de Zoon van God centraal, maar een vraag om vergeving van de zondares. Johannes combineert de verhalen van Marcus en Matteüs met het verhaal van Lucas. Net als Marcus en Matteüs plaatst hij de zalving in Betanië, aan het einde van Jezus' openbare optreden. En net als de zondares bij Lucas laat hij de vrouw Jezus' voeten zalven, al verbindt Johannes het niet met vergeving. Bij Johannes krijgt de vrouw voor het eerst een naam: hij schrijft de zalving toe aan Maria, die met haar zuster Marta in Betanië woont. Johannes probeert zo niet een historisch gegeven toe te

voegen, maar doet dit om de theologische eenheid. Daarnaast is Maria van Betanië niet dezelfde als Maria van Magdala. Johannes zou anders bij de scène onder het kruis zeker verwezen hebben naar 'Maria die de voeten van de Heer zalfde'. Maria van Betanië en haar zuster Marta sluiten zich waarschijnlijk pas bij Jezus aan wanneer hij in de omgeving van Jeruzalem is gaan preken, veel later dan Maria van Magdala, die Jezus gevolgd heeft vanaf het begin van zijn optreden in Galilea.

GETUIGENIS Waarschijnlijk heeft Maria van Magdala, de vrouw die in de kunst zo vaak wordt afgebeeld met de zalfpot, Jezus nooit gezalfd. Ja, ze had het willen doen. In ieder van de vier evangeliën staat beschreven hoe Maria van Magdala en de andere vrouwen op de vroege morgen van Pasen met kruiden en balsems naar het graf gaan. Maar er is geen lichaam om te zalven. Wat de betekenis van Maria dan is? Zij komt in de evangeliën naar voren als de belangrijkste van alle vrouwen. Was haar getuigenis er niet geweest, dan was de beweging na de dood van Jezus misschien wel uit elkaar gevallen. Maria van Magdala trok de mannelijke apostelen uit hun angst. Zij geloofde dat de blijde boodschap doorging na de dood van Jezus.

Dr. Marian Geurtsen is theoloog en ritueel-specialist. Met haar bedrijf 'Schatgraver in de traditie' is zij gespecialiseerd in (vroeg-christelijke) heiligenverhalen en -tradities.

Maria Magdalena
Carlo Crivelli, ca. 1480
Rijksmuseum, Amsterdam

Beproef ons niet

Beproef ons niet boven onze macht,
geef geestkracht, uitzicht, adem;
keer ons af van winstbejag
en breek in ons de hoogmoed.
Dan dragen wij vruchten van omkeer,
dan keren wij weer naar huis,
waar gij ons staat te wachten,
genade voor recht, alles in allen.

Veertigdagentijd C
tekst Andries Govaart
muziek Dirk Zwart

foto: detail 'De Sagrada Família'
basiliek Barcelona, Gaudi

Andries Govaart

is theoloog, liturgist, bibliodrama-begeleider en tekstschrijver. Sinds 2009 geeft hij cursussen aan (onder andere oud-katholieke) lectoren. Hij schrijft liederen voor de liturgie, waarvan vele zijn opgenomen in kerkelijke liedbundels, zowel katholieke als protestantse.

De weg die je goeddoet bundelt 350 oudere en nieuwe liederen, vertaalde en oorspronkelijke. Ze zijn geworteld in de traditie, te zingen door mensen van nu. Een belangrijk onderdeel van Govaarts oeuvre vormen de pelgrimsliederen, zegeningen, en hymnen bij heiligenfeesten.

Bij de eenstemmige uitgave *De weg die je goeddoet* hoort de website www.andriesgovaart.nl (online vanaf 27 maart) met partituur, begeleiding of meerstemmigheid, en audio- en videomateriaal. De muziek is van de hand van Dirk Zwart, componist van kerkmuziek en koormuziek.

Boekpresentatie: 27 maart 2022.

Zie: www.anderszins.eu

Van becoringhe tot bekoring

‘Bekoring’ is een woord dat wat archaisch in de oren klinkt. Waar komt het vandaan? En waarom spreken protestanten over ‘verzoeking’? Een zoektocht naar oorsprong, gebruik en betekenis van dit woord.

JOHANNES VAN RIESSEN

Bekoring ervaren de meeste mensen waarschijnlijk als een ouderwets woord, dat verstaend is in zijn gebruik. Niemand gebruikt het woord nog in zijn dagelijks taalgebruik, maar wanneer we het Onze Vader bidden, bidden we de Heer dat Hij ons niet *in bekoring* leidt. Daaraan is ook meteen te horen welke kerkelijke achtergrond iemand heeft: een katholiek gebruikt het woord *bekoring* – of *beproeving*, het officiële woord dat de Rooms-Katholieke Kerk in 2014 doorvoerde – terwijl een protestant het woord *verzoeking*

king bidt. Waarom eigenlijk, en wat betekent *bekoring* eigenlijk?

TWEE TRADITIES Het verschil in woordgebruik tussen beide tradities dateert al uit het begin van de reformatie in de Nederlanden. Katholieken en protestanten gebruikten verschillende Bijbelvertalingen met verschillende vertalingen van het Onze Vader. Katholieken werden weliswaar niet aangemoedigd zelf de Bijbel te lezen, maar voor wie dat wilde, was er wel een Nederlandse vertaling beschikbaar. Nicolaas

van Winghe (1495-1552), een augustijner koorheer uit Leuven, bracht in 1548 een vertaling van de Latijnse Vulgaat uit. In zijn vertaling van het Latijnse *ne nos inducas in tentationem* (en leid ons niet in beproeving) gebruikt hij het woord *becoringhe*. De Statenvertaling, de Bijbelvertaling die voor de komende eeuwen de standaardvertaling zou worden voor protestanten, gebruikt hiervoor *versoekinghe*. Evenals de Statenvertaling was ook de vertaling van priester Andreas van der Schuur (1656-1719) bedoeld om door alle gelovigen te worden gelezen. Ook de Bijbel van Van der Schuur (1732) gebruikt het in katholieke kringen gebruikelijke *bekoorling*. Deze vertaling zou vooral in de Cleresie, de voorloper van onze Oud-Katholieke Kerk, veel worden gebruikt. In de Oud-Katholieke Kerk van Nederland zou deze vertaling nog lang gebruikt en herdrukt worden, tot in 1953 de oud-katholieke vertaling verscheen.

KIEZEN EN KEUREN Volgens het Etymologisch Woordenboek van het Nederlands (2003-2009) is het woord *bekoring* afgeleid van het Oudnederlandse werkwoord *bekoron*, dat al in de tiende eeuw voorkomt met de betekenis ‘op de proef stellen’. Deze betekenis heeft het woord *bekoring* in het Onze Vader nog steeds. Een andere betekenis is ‘verleiden’, die wij herkennen wanneer we iemand bekoorlijk noemen. *Bekoron* is op zijn beurt een afleiding van het werkwoord *coren*, dat verwant is aan ons werkwoord *kiezen*. Dat lijkt misschien niet meteen voor de hand te liggen, maar in Germaanse talen kunnen binnen werkwoorden de klinkers gemakkelijk verwisseld worden, bijvoorbeeld in het werkwoord *lezen*, dat als verleden tijd *lazen* heeft, of *kiezen* dat *kozen* wordt. Dit verschijnsel noemen we ‘ablaut’. Daarnaast kent het Nederlands veel gevallen van ‘rotacisme’, waarin een medeklinker als de *z* zich ontwikkelt tot een *r*. Zo zou de verleden tijd van ons werkwoord *vriezen* door *ablaut* net

als in het Engels *vrozen* moeten luiden, dus net als bij *kiezen*, maar is het *vriezen* – *vroom* – *gevroren* geworden. Zo zien we dat het Oudnederlandse *coren* verwantschap kan hebben met zowel *kiezen* als *keuren*. Van het werkwoord *uitverkiezen* is het voltooid deelwoord nog

‘KEUREN EN KIEZEN VIELEN OOI SAMEN’

steeds *uitverkoren* en wie een product keurt, maakt vervolgens een keuze. Dat *keuren* en *kiezen* ooit ongeveer samenvielen, laat het volgende Oudnederlandse zinnetje zien: *Cunni kindo thinro uuithercosik*. Letterlijk staat hier: ‘Het geslacht van je zonen wederkoos ik’ (= *keurde ik af*).

EEN RUI ME KEUZE Het Oudnederlandse woord *keur* had als betekenis verder onder meer een ‘uitememde verscheidenheid’, zoals in een *keur*, een ruime keuze, aan spijzen. Een *keur* was ook een ‘plaatselijke verordening’, zoals wij nog mogen ervaren bij een *bekeuring*. Een *keur* was ook een beproeving, een persoonlijke beraadslaging die natuurlijk noodzakelijk was om een juiste keuze te maken. Zo kozen de keurvorsten in het Heilige Roomse Rijk de nieuwe keizer, waarbij willekeur natuurlijk geen rol mocht spelen. Je kunt wel stellen dat voor dit woord de betekenissen te kust en te keur waren, waarbij *kust* ook weer *keuze* betekent en verwant is aan het Latijnse *gustus* en het Gotische *kustus*, wat ergens van proeven of genieten betekent, waardoor een *cost* een goede eigenschap kon worden. Kostelijk, vindt u niet?

Al ver voor de Bijbelvertalingen uit de tijd van de reformatie zien we dat het werkwoord *coren* gebruikt werd in het Onze Vader. In het Luikse Diatesseron, een harmonisering van de vier evangeliën tot één verhaal uit het laatste kwart van de dertiende eeuw, lezen we:

Onse Vader
die best in den hemele,
ghegheilegt si dijn name,
toe comende si dijn rike,
gheschin mote dijn wille beide in
hemelrike ende in ertrike;
onse daghliksche broet verleene ons,
ende verghef ons onse schout,
also ghelike alse wise vergheven den
ghenen die ons schuldech sijn,
ende en beghef ons nit in onsen
koringen,
mar verlose ons van arghe.

We zien dus dat *coren*, *keuren* en *kiezen* dicht bij elkaar liggen. Blijkbaar is er een taalkundig verband tussen de *bekoringen* die van buiten op ons af komen en de keuzes die we vervolgens maken. Het werkwoord *becoren* krijgt daarbij in de late middeleeuwen ook de betekenis van iets te weten komen, dus door beproeving wijs worden. Wie een *bekeuring* heeft gehad, zal de volgende keer minder snel rijden. Iemand die beproefd is, is blootgesteld aan de *bekoring*, maar is door schade en schande wijs geworden en heeft de juiste keuze gemaakt. Wat dat betreft, is het misschien wel een beetje jammer dat in de Nieuwe Bijbelvertaling van 2004 en in de NBV21 hier voor de vertaling ‘beproeving’ is gekozen, maar soms is leesbaarheid wel een heel sterk argument voor een andere vertaling.

Zoals gezegd is *bekoring* tegenwoordig een verstaend woord dat bijna niet meer gebruikt wordt. Dat hoeft echter niemand ervan te weerhouden zo’n vertrouwd woord in het dagelijks gebed te blijven gebruiken. U mag zelf kiezen.

LIEFDE IN EEN NONNENKLOOSTER

In een themanummer over bekoring kan natuurlijk een echt liefdesverhaal niet ontbreken. Maar of ik dat gevonden heb in de film *Benedetta* van de Nederlandse regisseur Paul Verhoeven, is nog maar de vraag. Gezien de geluiden die ik opving in mijn eigen linkse, feministische Twitter- en Instagram-bubbel, had ik geen goede hoop voor een film van de zoveelste oude witte man met fantasieën over een geheime, foute relatie tussen twee vrouwen.

LISA BAKKER

Voor een groot gedeelte van de lesbische gemeenschap die zich wel eens waagt aan queer entertainment, is het algemeen bekend dat wanneer twee vrouwen de liefde vinden het bijna nooit goed afloopt. Er zijn niet voor niets veel blogs te vinden met de titel: *'18 lhb films, waar niemand doodgaat aan het einde'*. Of *'alle 215 gestorven lesbische en biseksuele karakters die we allemaal leuk vonden!'*

De film *Benedetta* speelt zich af rond het jaar 1621 en gaat over Benedetta Carlini, die een plekje kreeg in het nonnenklooster in Pescia, Italië. In haar dromen wordt ze geteisterd door visioenen over een heldhaftige Jezus op het witte paard die haar tot bruid wil nemen.

Daardoor groeit ze dichter toe naar de novice Bartolomea en lijkt er, tussen de diepe blikken en het doorzichtige gordijntje door, zelfs liefde te ontstaan. Want dat is natuurlijk hoe een lesbische relatie in de geschiedenis begint, veel blikken en vooral heel stiekem.

Vanwege haar visioenen en de stigmata die ze zou hebben ontvangen, benoemt de Katholieke Kerk haar tot abdis. Wat volgt is de meest lesbische scène uit de hele film. De kersverse moeder-overste Benedetta en haar nieuwe vriendin Bartolomea verhuizen samen naar de nieuwe kamer van de abdis en trekken daarin. Het meest lesbisch, niet omdat ze de hele tijd naar elkaars tepels kijken, maar gewoon omdat iedereen weet dat de meeste vrouwen die een relatie met een andere vrouw aangaan, ongeveer rond de tweede date gaan samenwonen. Op de derde date volgen er dan meestal twee katten.

Voor iedereen die de film verder gezien heeft, hoeft ik niet uit te weiden over wat er op het tweepersonsbed gebeurt, gezien vanuit de mannelijke blik van een zich vergapende en verlekkerende Paul Verhoeven. Naar mijn subtiële mening: choqueren om het choqueren.

Nee, niet de liefdesrelatie tussen twee vrouwen is wat voor mij deze film enigszins vermakelijk maakt, maar alles eromheen. De situatie van een land geteisterd door de pest, machtsver-

houdingen in de Katholieke Kerk, de absolute devotie aan het wel of niet bestaan van wonderen en de menselijkheid van het verlangen naar seks en macht.

Voor de LGBTQ+-gemeenschap is er wel goed nieuws. *Benedetta* en haar vriendin ontsnappen aan de dood en worden arm in arm wakker in een boerderij net buiten Pescia. Hét moment om als echte queers, de droom om in een klein hutje buiten de maatschappij zelfvoorzienend te leven eindelijk waar te kunnen maken. Ze hoeven in ieder geval niet te worden toegevoegd op het lijstje van overleden queerkarakters.

Benedetta is een vermakelijke film, die af en toe net een beetje over het randje gaat en waarin je om het naakt heen moet kijken om de verhaallijn te volgen.

De film *Benedetta* is geregisseerd door Paul Verhoeven en ging in première op het filmfestival van Cannes op 9 juli 2021.

De Bèbel op ze Haags: 'GRAPPIG MAAR OOK SERIEUS'

De Bijbel in het Gronings, het Fries' of het Drents. De Bijbel is inmiddels in heel wat Nederlandse streektaalen vertaald. Maar hoe zou het Boek der Boeken in hedendaags plat Haags klinken? Theologe Margot C. Berends was benieuwd en schreef *De Bèbel op ze Haags*, dat eind vorig jaar verscheen. Jury Smit sprak met haar over deze prikkelende hervertelling van veertig verhalen uit de Bijbel. Het boek ademt de geest van de al even gebekte als vertederende Haagse Harry. Maar het is ook serieus.

JURY SMIT

'Haags is soms hard, maar het is ook erg creatief,' vertelt Berends als antwoord op mijn vraag wat kenmerkend is voor het Haagse dialect. 'En door die humor laat het je met moeilijke dingen omgaan. Neem jezelf vooral niet te serieus, houdt het je steeds voor. 'Die speelse inslag maakt de maatschappelijke problemen er niet minder serieus om. Daar worstelt natuurlijk heel Nederland mee, maar ze liggen in Den Haag soms extra voor het oprapen. Armoede, omgaan met de vreemdeling, bijvoorbeeld, ze brengen van oudsher de Haagse kerken in beweging. Zes jaar geleden, vlak voor een redactiever-

gadering van het Haags Kerkblad, was net het standbeeld verzezen van stripfiguur Haagse Harry, met zijn grote mond en zijn kleine hartje dé grote voorvechter van het volkse Haags. Als vanzelf klopte hij, discreet voor zijn doen, aan tijdens dit overleg. Berends, zelf redacteur van het kerkblad: 'Iemand opperde om in dit verband iets te doen met Bijbelverhalen en Haagse Harry. Ik stak meteen mijn vinger op: 'Dit wil ik wel doen.' Zo schreef ze in Harry's stijl zes Bijbelverhalen in het blad. En dat smaakte naar meer.

VINGERTJE Maar met dat laatste kwamen ook de vragen: 'Wat roep ik over mezelf af? Kan ik door zo'n project geen mensen kwetsen? Gelukkig kreeg ik steun van een bevriende theoloog, die me wees op wat je met zo'n project kunt betekenen voor anderen. En zo werd het boek gaandeweg bijna een roeping voor me.' Dat betekende wel weer een nieuwe etappe op een tocht vol vragen. Wil je bijvoorbeeld een compleet beeld van de Bijbel geven? Dat zou het project wel erg veelomvattend maken. Bovendien leent niet alles in de Bijbel zich hiervoor. Selectie was dus geboden, maar welke verhalen kwamen in aanmerking? Berends: 'Er zijn bijvoorbeeld verhalen die door het vele geweld of de grote vrouwonvriendelijkheid niet in onze tijd passen. Uiteindelijk kwam ik tot een aantal criteria. Zo wilde ik de Bijbel van begin tot eind omvatten, van Genesis tot Openbaring. Daarbinnen had ik

als aandachtspunten de zorg voor de armen, het omgaan met de ander, ook met de vreemdeling, en troost en idealisme. Wat ik vooral niet wilde was het vingertje heffen.'

CORONA-AFSTAND Hierop huurde ze voor een week het spreekwoordelijk hutje op de hei, en toen kwam het schrijven zelf. 'Daarbij borduurde ik voort op de stijl die ik in mijn eerdere teksten in het Haags Kerkblad had ontwikkeld. Belangrijk daarin is dat de lezer zichzelf herkent. Daarom heb ik in het verhaal over de tien mensen met een huidziekte [zie kader - JS] verwezen naar de corona-afstand, de *kerauna*-afstand. Je moet mensen het gevoel geven erbij te zijn. Een voorbeeld van een geslaagd project op dit gebied is voor mij altijd de Bijbel in Gewone Taal. Het uitgangspunt daarbij was om maar een beperkt aantal verschillende woorden te gebruiken.' 'Met *De Bèbel op ze Haags* heb ik geprobeerd een boek te maken dat mensen leuk vinden, maar dat hen ook aan het denken zet. Ik gebruik graag grapjes, waardoor je de tekst anders gaat lezen. Of er in het boek ook gevloekt wordt? Dat heb ik willen vermijden. Wat ik wel gedaan heb is Job (hier "Kankâhjantsje", JS) "Jeizus Kristus" laten zeggen, maar ik zie dat niet als vloek maar eerder als een aanroep. De humor zit hier in het anachronisme: Job leefde natuurlijk ver vóór Jezus.'

CULTSTATUS Plat Haags mag zich net als veel andere regionale talen en dialecten de laatste jaren verheugen in een grote belangstelling. Je kunt hier zelfs spreken van een cultstatus. Die verleende de taal een combinatie van salonfähigheid en aaibaarheid. Maar ook hier kunnen de 'regels' toeslaan, en die staan dan ook met verve beschreven in meerdere versies van 'Ut groen-geile boekie'. Die regels zijn hier trouw gevolgd. De Haagse Bijbel kwam uit in december en kreeg veel publiciteit in lokale en landelij-

Berends leidt Lucas 17:11-19 als volgt in:

Tien mensen met een huidziekte zijn door Jezus naar een priester gestuurd – maar onderweg worden ze al beter. Eentje gaat terug naar Jezus, om hem te bedanken voor zijn genezing. De negen anderen, met dezelfde joodse achtergrond als Jezus, doen die moeite niet. Degene die komt bedanken heeft een andere achtergrond. Jezus is blij verrast dat juist de vreemdeling even terugkomt.

Daarop volgt de Haagse tekst:

Beitâh as de res

Jeizus liep naah ut plèntsje van de Haagse Bluf. Tien mense met pûiste, bûile, zweâhre, vlekke, schurreft, aupe wonde, ettâhplekke en stinkende gezwelle kwame naah ‘m toe. Maah ze bleive op kerauna-afstand.

Ze riepe: ‘Jeizus, âhwe gabbâh, kèktan! Zau kenne we toch nie leive! Doe iets!’ Jeizus zè: ‘Gaht naah ut Aandachsentrum in de Schaulstraat, en laat je ège daah bekèke.’ Ze ginge, maah al op de Vismarrek zage ze dat hun hùid schaun en strak en betâh was. Ze ware geneize! Eintsje liep weâh trug naah Jeizus. ‘God hep me beitâh gemaak!’, rieptie. ‘Geweldag! Die goeie âhwe God!’ En hê sloeg ze arreme om Jeizus hein. Hê kwam ègèlijk ûit Marokkau maah hê waunde al jaahre in De Haag.

‘Joh, krèg nâh niks’, zè Jeizus. ‘Dr zèn d’r toch tien geneize? Neige bleikscheite van kaaskoppe en jè? Waah zèn die tiefusâhtochtaune gebleive? Die vinde ut lastag zeikâh om effe trug te kaume en God te bedanke?! En jè doettat well! Ze noeme jâh un kutmarokkaan maah jè ben beitâh as de res.’

ke media. Ze oogstte daar veel lof en trok een lezerspubliek van vooral Hagenaars en Hagenezen. Maar ook van daarbuiten kreeg Berends reacties. ‘Mijn Tunesische overbuurman verwoordde het mooi. Hij zei me dat hij het zo waardeerde dat ik op deze manier met het heilige kon omgaan. Ik hoop dat er mensen zijn voor wie dat heilige nieuw is. Die mensen hoop ik te kunnen bereiken met mooie verhalen en gelijkenissen. Daarnaast hoop ik dat mensen met extreme en ondemocratische politieke standpunten zich al lezende nog eens achter hun oren zullen krabben, want het boek wil niet alleen maar leuk zijn, het is ook de bedoeling dat je maatschappelijk gaat nadenken.’

SKIHELLING Wie het boek openslaat, zal zien hoe Berends eerst elk uitverkoren Bijbelverhaal kort duidt en samenvat. Daarop volgt de Haagse weergave, waarbij ze bijvoorbeeld de Bijbelse plaatsen in Nederlandse locaties verandert en soms ook winkels invoert. Zo snellen Adam en ‘Eiva’ na het eten van de appel naar een modezaak om trainingspakken te stelen. Uiteraard is Den Haag het Beloofde Land. Verder is het voor velen weinig appetijtelijke Zoetermeer (Berends, lachend: ‘een plaats waar je

écht niet wilt zijn’) het Bijbelse Egypte en is de berg Sinaï gesitueerd op een skihelling die tussen beide gemeenten in ligt. Berends vermijdt in haar boek om met het vermanende Hollandse vingertje te zwaaien. En Harry dan? Misschien hanteert hij zijn uitdagend opgestoken vingertje toch vooral in de digitale wereld? Van dit boek blijven vooral de wijze woorden van Jacobus hangen: *God wogt nie blê van linke aksies. Blêf un toffe gauzâh. Of un aahdag mokkeltsje* (Jakobus 1:12-22), vrij vertaald in het Nederlands: ‘God wordt niet blij van linke acties. Blijf een toffe gozer of een aardig mokkeltje.’

Margot C. Berends, *De Bèbel op ze Haags: veâhtag bèbelvehalûh in un Haags jasyûh* (Rijswijk: De Nieuwe Haagsche, 2021), ligt in de Haagse boekhandel en is te bestellen via www.denieuwehaagsche.nl. Prijs: €13,95

Boekbespreking

EEN PROTESTANTSE KIJK OP EEN BIJNA KATHOLIEK ONDERWERP

WILLIEN VAN WIERINGEN

Een boek over Maria door een protestant, dat in korte tijd een derde druk beleeft: dat we dat nog mogen meemaken. Wie het ter hand neemt en leest, zal zich kunnen verbazen over het succes van deze studie. Dit mariologisch onderzoek zal voor de gemiddelde geïnteresseerde lezer namelijk geen alledaagse kost zijn.

En dan toch: binnen protestantse geloofsgemeenschappen heeft het boek luid weerklank gevonden, en velen zijn al dan niet in groepsverband op zoek gegaan naar de (mogelijke) betekenis van Maria. Auteur is Arnold Huijgen, hoogleraar systematische theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. In het Woord vooraf zegt hij: ‘Maria werd mijn coronaproject’.

VERFRISSEND De kloeke studie bestaat uit drie delen: I De moeder (over Gods dienaar, Moeder van de Verlosser, Moeder van de gelovigen), II De vrouw (Joods meisje, Tweede Eva, Hemelkoningin), III Slot (Maria als moeder en vrouw). Het is, zeker voor een theologisch boek, in een vlotte stijl geschreven. De ruimte die de Bijbel krijgt bij het verkennen van Maria is groot. Elk hoofdstuk start

met een grondig lezen van de Bijbel. Dat geldt ook voor het Oude Testament, zonder dat christologisch of mariologisch te lezen. Ook gaat de auteur in gesprek met theologen van roomse en van reformatische huize, en ertussenin. De mariologische categorieën die haast als vanzelf het raster bieden voor een rooms-katholiek document, zijn in deze uitgave niet vanzelfsprekend. Door de grote ruimte voor de Schrift en het vrijwel ontbreken van traditionele Mariatitels was het voor mij een verfrissende leeservaring.

VOORBEHOUD De auteur had van mij soms met iets meer voorbehoud mogen spreken. Zo is het vrijwel altijd mogelijk om op basis van dezelfde Bijbelse gegevens tot een andere interpretatie te komen. Een voorbeeld: de vrouwennamen in de genealogie van Matteüs 1 kunnen ook geïnterpreteerd worden vanuit het perspectief van seksualiteit. Dan zien we een doortastende weduwe, een hoer, nog een doortastende weduwe, de vrouw van een ander, en een jonge vrouw die met nog niemand naar bed is geweest. Huijgen doet mijns inziens te weinig voor de huidige gesprekken over gender met de mogelijke betekenis van het doorbreken van grenzen dat God doet bij de verkiezing van Maria. Voor wie in een andere context dan de auteur

leeft dan wel werkt, zal niet alle aangehaalde discussie even relevant voorkomen. Dat is niet erg, want hiervan kennisnemen is ook een manier om over de eigen schutting te kijken. Het deel over de rol van Maria en Mariabeelden in het verstaan van Europa als christelijk continent is inspirerend: het zet op een nieuwe en fundamentele manier de christelijke identiteit op de agenda. Al met al is deze Mariastudie een rijk en een belangrijk boek, dat zowel protestanten als katholieken op nieuwe manieren naar Maria leert kijken.

Arnold Huijgen, *Maria: icoon van genade*. Utrecht: KokBoekencentrum, 2021, 382 pagina's, € 27,99.

KLEUR GEVEN AAN DE WERELD

TEWIN VAN DEN BERGH

Felix Teuben uit Utrecht is de winnaar geworden van de kleurwedstrijd die De Oud-Katholiek in december vorig jaar had uitgeschreven. Felix gaf aan het wapenschild van Bernd Walleet 'zijn mooiste kleuren'. Tewin van den Bergh bracht een bezoekje aan Felix om hem de prijs, een mooie bol.com-bon, te overhandigen.

Samen met zijn vader doet Felix de voordeur voor me open. De vijfjarige jongeman heeft speciaal voor het interview een mooi grijs colbertje aangetrokken. Als ik de woonkamer binnenkom, vallen me de vele tekeningen op die aan de wand hangen, vooral van dieren. En de piano, waar zijn broer Leon (10) achter zit. Een creatieve familie zo te zien.

CHEETA Felix vindt kleuren leuk, vertelt hij aan de woonkamertafel. Zijn lievelingskleur is rood, en die kleur heeft hij gebruikt rondom de beer, het dier dat op het hartschild van aartsbisschop staat. Het grote schild is bij hem oranje geworden. Als Felix zelf ooit een wapenschild zou krijgen, wat voor dier zou daar dan op moeten staan? 'Een cheeta!', roept hij en meteen rent hij naar de voorkamer. Hij haalt een jachtluipaard-knuffel tevoorschijn, die twee keer zo groot is als hijzelf. Waarom een cheeta? 'Die loopt snel. Die is sterk.'

Elke zondagmorgen is het gezin Teuben in de Sint-Gertrudiskathedraal in Utrecht te vinden. Of, als dat door de coronamaatregelen niet kan, thuis voor het scherm. Felix' moeder Mariska is cantor in de kathedraal. 'Zingen is een hobby van me,' vertelt ze. 'Na de geboorte van mijn zontje Leon dacht ik: ik wil iets doen in de kerk waar ik bij hoor.' Ook tekent Mariska graag. De kunstwerken die in de woonkamer hangen blijken van haar hand. De liefde voor tekenen en kleuren: de kinderen groeien ermee op.

KAARS En wat vindt Felix fijn aan de dienst in de Sint-Gertrudis? 'Het zingen,' zegt hij. Vooral als hij boven bij het orgel naast zijn moeder mag staan. En de kinderkerk: 'Spelen vind ik leuk.' Zijn oudere zus Bobbie (7) zegt iets over

'snoep' en Felix knikt instemmend. Hij vervolgt: 'Lopen met de kaarsen.' Felix vindt het leuk om het kaarsje te dragen als ze vanuit de kerk naar de kinderkerk gaan. Een kind dat graag het licht draagt, dat kleur geeft aan het schild van de aartsbisschop en aan de wereld... hoe mooi is dat! 'Het had niet veel gescheeld, of zijn kleurplaat was thuis blijven liggen,' vertelt Mariska, vlak voor ik vertrek. 'Felix vond hem zo mooi gelukt. Na een week hebben we de kleurplaat toch maar op de post gedaan.' Om vele redenen: gelukkig maar.

Even voorstellen...

Beste lezers van De Oud-Katholiek,

Mijn naam is Lisa Bakker. Op het moment van schrijven nog net 26 jaar oud en dit is het tweede nummer van *De Oud-Katholiek* waar ik aan meewerk. Graag stel ik mezelf even kort voor.

Als klein meisje werd ik al meegenomen naar de Oud-Katholieke Kerk. Vaak met mijn oma als ik daar verbleef in het weekend, maar ook bij bijzondere gebeurtenissen was ik met mijn familie in de Sint-Gertrudiskathedraal te vinden. Als puber moest ik per se naar de lering van mijn vader, iets wat me niet zinde, maar daarna ben ik stiekem toch geïntrigeerd geraakt door de kerk en haar verhaal. Ik ging theologie studeren en toen ik klaar was, stond ik als kersverse docent levensbeschouwing voor de klas op een middelbare school. Iets wat ik nog steeds met heel veel plezier doe. De nieuwsgierigheid naar verhalen is er bij mij altijd geweest. Ik vind het leuk om uit te zoeken wat iemand nou precies drijft. Daarom zul je van mij vaker interviews lezen. De laatste maanden ben ik echter ook bezig om meer te weten te komen over mijn familiegeschiedenis en mijn overgrootvader:

Theodorus Bakker, die ooit pastoor was van de Oud-Katholieke Kerk. Als je hierover meer weet, zou ik graag een keer op de koffie komen. Sinds mijn achttiende geef ik ook leiding aan de jeugdkampen en al snel sloot ik mij aan bij het bestuur van de stichting OK Jeugdkampen. Dit jaar proberen we ook het voorjaarskamp weer te laten plaats vinden. Ik raad jullie allen aan om je hiervoor op te geven ;).

Ik kijk ernaar uit om mooie verhalen van mensen op te zoeken en deze met jullie te delen.

Groetjes,
Lisa Bakker

... even bedanken

Graag willen we op deze plaats Marieke Ridder bedanken, die vanaf 2016 lid was van onze redactie, waarvan een aantal jaren ook als eindredacteur. Van haar hand zijn heel wat mooie interviews en artikelen verschenen in De Oud Katholiek. Het artikel over de NBV21 in het septembernummer vorig jaar was haar laatste bijdrage. Ook namens de lezers en vormgever:

BEDANKT MARIEKE!

Colofon

De *Oud-Katholiek* is een periodieke uitgave van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, verschijnt vier keer per jaar en wordt verspreid op alle oud-katholieke adressen in Nederland.

Redactie

Lisa Bakker, Marco Derks, Robert Frede, Jury Smit, Tewin van den Bergh (eindredactie ad interim)
Tekstcorrectie: Adrie Paasen

Contact

Redactie *De Oud-Katholiek*,
Koningin Wilhelminalaan 5,
3818 HN Amersfoort, redactie@okkn.nl

Vormgeving

Oblong grafisch ontwerp, Jet Frenken, www.jetfrenken.nl

Productie

Nilsson Goes, ISSN 01673963

Volgende nummer

Het volgende nummer verschijnt 27 mei 2022

Abonnement

Voor € 25 per jaar kunt u abonnee worden van *De Oud-Katholiek*. Mail uw adresgegevens naar info@okkn.nl of naar ons contactadres t.a.v. 'Abonnementenadministratie De Oud-Katholiek'. Giften zijn welkom op NL06 ABNA 0214 1901 29 t.n.v. Oud-Katholieke Kerk van Nederland te Amersfoort of door deze QR code te scannen.

Blad niet ontvangen?
Stuur dan ook een mailtje naar info@okkn.nl.

Verantwoording foto's (voor zover bekend)

Omslag: shutterstock.com; pag. 2 shutterstock.com; pag. 3 unsplash.com/Ana-Maria Nichita; pag. 5 Jheronimus Bosch, Tuin der Lusten, middenpaneel, Prado, Madrid, 1480-1490; pag. 6 unsplash.com/Peter Forster; pag. 7 Sabine Zwart, Nienke Sindram, shutterstock.com; pag. 8-9 shutterstock.com; pag. 11 Maria Magdalena - Carlo Crivelli, ca. 1480 Rijksmuseum, Amsterdam; pag. 12 Wikimedia Commons - Sagrada Familia detail; pag. 16-17 film Bernadette - Paul Verhoeven - Pathé; pag. 18 Margot C. Berends; pag. 19, 20 shutterstock.com; pag. 22 Familie en Felix Teuben: Jeroen Jumelet; wapenschild: Hans van Heijningen; pag. 23 Lisa Bakker, shutterstock.com; pag. 24 shutterstock.com.

